

בבא בתרא קכא

שמיני עצרת תשפ"ה

משה שווערד

1. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף קכא/א

מועדי י"א צריכין קדוש ב"ד. [1] פר"ש ז"ל שלא המועדות בעצמן צריכין קידוש, אלא ראשי חדשים שבהן תיקון המועדות, והיינו דתנן בקדוש החדש (ר"ה כד, א) ואומרים מקודש מקודש. [2] ור"ח ז"ל כתב זה לשונו, מועדי י"א צריכין קידוש ב"ד כי משה רבינו קדשם, שנאמר (ויקרא נד, מג) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, דבור זה קדוש המועדות הוא מפי משה, שמעינן מינה שהמועדים צריכים קדוש ב"ד לקבעם ולומר המועד ביום זה המקודש, ע"כ:

2. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

א] א"ל מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד - ומבאר הרשב"ם דקידוש מועדות היינו קידוש ר"ח וממילא איכא קביעת המועדות, אבל מועדות בעצמן לא היו מקדשין, וס"ד שגם שבת יצטרכו לקדש ע"י שיקבעו שאחד בשבת יהיה יום השביעי שלו יום שבת.

הרשב"א בשטמ"ק מביא פירוש ר"ח שמבאר שב"ד כשהיו מקדשים ר"ח היו ג"כ קובעים המועדות ואומרים המועד ביום זה יהיה מקודש. ולפ"ז ס"ד שגם לענין שבת צ"ל שביום זה יהיה מקודש.

החזו"א [אה"ע סימן קמח] מקשה בשלמא לפי רבנן [ר"ה כד א] שס"ל שגם אם הירח נראה שלא בזמנו צריכים ב"ד לקדש החדש, נחא דס"ד שגם את השבת צריך לקדש, אבל לפי ר"א בר' צדוק שסובר שאם נראה שלא בזמנו אין הב"ד מקדשין שכבר קדשוהו שמים, א"כ גם שבת שהוי קבוע ביום ז' כבר קדשוהו שמים.

בברכ"א [קידו' לז ב] תירץ ע"פ המנ"ח [מצוה ד] שכתב שגם שלא בזמנו נהי דאין מצוה לומר מקודש מ"מ איכא מצוה לקבל עדים ולקבוע שהיום ר"ח, ולכן ס"ד שיהיה מצוה לומר שהיום שבת.

3. שו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' ו')

[דן בנוסח שאנו אומרים ביו"ט 'מקדש ישראל והזמנים' ובר"ח 'מקדש ישראל וראשי חדשים', שתיבת 'ישראל' באה להדגיש שבי"ד הם אלו הקובעים את החדשים, וממילא את הרגלים, והם המקדשים את הזמנים, וכתב שם:]

הילכך לעולם איכא למימר ישראל מקדשי לראשי חדשים ומנייהו תסתיים לקביעות המועדות. ולפי שקדושות אלו מסורות לחכמים חייבים אנו להקביל פניהם חדש ושבת, חדש כמשמעו, ושבת דאיתי מחמתיה, דהיינו רגל, אם הוא בעיר אחרת, ושבת גופיה באותה העיר ללמוד מהם תורה.

כלומר, שהחוב להקביל פני רבו ברגל נובע מהחוב לכבד תלמידי חכמים על זה שהם אלו שקידשו את הרגל. חוב זה הינו בר"ח ובשבת, ואין הכוונה בתיבת שבת לשבת בראשית, אלא לרגלים, שקדושת ר"ח ויו"ט באים מכח הת"ח.

4. שערים מצויינים בהלכה

דף קכא. מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד. אבל לענין קידוש בליל שבת ויו"ט הוא להיפך, דקידוש בליל שבת הוא מדאורייתא, ע"י ברמב"ם (שבת פכ"ט ה"א וה"ד), אבל קידוש בליל יו"ט הוא דרבנן, כמש"כ המ"מ (שם הי"ח), וכל זה לענין קידוש בדברים, אבל קידוש על היין הוא מדברי סופרים, כמש"כ הרמב"ם (שם הי"ו) ובתוס' במס' פסחים (קו).

5. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים. ויש שואלים והלא מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו (סוכה נ"א א'), ולא קושיא היא דשמחה דהתם בבית המקדש בלחוד בגדולי ישראל וגדולי כהונה ולויה בלבד, והיינו דפריט ואמר שבהן בנות ישראל וכו'.

6. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

בכלי לבן. פי' ללמד כי יצר הרע מסולק מהם ושהם נקיים מחטא כמה דכתיב בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ובמדרש אמרו שראוי ללבוש לבנים ביוהכ"פ על שם כך, וזהו שהיו בנות ישראל אומרות בחור שא נא עיניך וראה וכו', ולא היו חוששין ליצה"ר.

• תוספות על מגילה דף לא/א

במנחה קורין בעריות. לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהן ובמדרש יש שלכך קורין בעריות לפי שישראל עושין רמז להקב"ה שכשם שהזהיר אותם שלא לגלות ערוה כך לא תגלה ערותם בעונותם:

7. שו"ת בנין שלמה | תיקונים והוספות סו"ס יא

דלא היה יו"ט לישראל כט"ו באב ויה"כ וט' ואמרינן שם בגמ' (דף ל') בשלמא יוה"כ משום דאיה ביה פליחה ומחילה יום שניתן בו לוחות האחרונות ע"ש [וכן מבואר במדרש ופרש"י בחומש] הוא להיפך ממש מעשרת דנקבע לתענית וט' וכפרה ופליחה ולמה נשתנה יום שניתן בו לוחות האחרונות מיום שניתן בו לוחות הראשונות שזה ניתן לאכילה ושתי' וזה ניתן לעיטוי וט' וליום כפרה ופליחה. ואמנם הוא מוזכר לה והוא מפרק לה	ועוד: ראיתי להביא כאן חז"ה עניינים דרושים שמעתי מפי מר אחי גאון מו"ה בצלאל חכהן ז"ל דעמד להתעורר ולהצין הטעם ולמה נשתנה דאיה יום שניתן בו לוחות הראשונות הוא יום משתה ושמחה ואסילו ר"א דפ"ל דשמחה יו"ט רשות בשאר המועדים מ"מ בעלמא וזהו דנתיק נמי לכם משום דאיה יום שניתנה בו חורה אלמא דיום שניתנה בו חורה ראוי לחטל ולנשתה ולנשתה ולאו ביוה"כ דאיה נמי יום שניתנה בו חורה ולוחות האחרונות נתנו ביוה"כ כדאיתא (נתיבות דף כ"ז עמ"ס)
---	---

8. ילקוט ישעיהו-תענית דף ל

בשלמא יוהכ"פ משום דאיה ביה פליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות. הוצרך לשני טעמים, דמשום טעם אחד נחא דמיקרי יו"ט, אבל לא שיהא עדיף משאר יו"ט, דאמר לא היו ימים טובים וכו', ולזה הוצרך לשני טעמים. ובט"ו באב נמי ודאי כולוהו אמוראי לא פליגי אתנא דר"א הגדול, שקרו ליה יום תבר מגל, לפי שתשש כוחה של חמה בט"ו בו, והוא דבר הניכר ונראה. אלא דפליגי על טעם השני שאינו מבורר כ"כ, וזהו כוונת התוס' ד"ה יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, ודר"ק. עיון יעקב.

9. ספר ימי הזכרון- הגריד"ס

הגמרא מביאה שני טעמים למה יום הכיפורים יום טוב: מפני שהוא יום סליחה ומחילה, ומפני שניתנה בו תורה בלוחות האחרונים. לכאורה דיינו בטעם הראשון, ברם שני הטעמים הם אחד: במתן הלוחות האחרונים ביום הכיפורים הוכח, שנמחלו עוונותיהם של ישראל. אילו, חס ושלום, לא נמחל להם חטא העגל, לא היה משה מקבל את הלוחות. אף על פי כן, תשובת הגמרא בשני הטעמים המודגשים עדיין צריכה הסבר.

הנה מתן הלוחות האחרונים מוכיח לא זו בלבד שהקב"ה מחל להם לישראל, אלא הלוחות עצמם הם ממנהות הסליחה והכפרה. אלמלא מתן הלוחות האחרונים, לא היתה הכפרה שלימה כפי שהיתה. האופי החגיגי של יום הכיפורים מבוסס על שניים שהם אחד: כפרת עוון ומתן הלוחות האחרונים.

מה בין הלוחות האחרונים לבין הלוחות הראשונים? חכמי הדרוש, ובראשם בית הלוי, סבורים, שההבדל העיקרי בין שני המעמדים היה בזה: בזמן מתן הלוחות הראשונים היתה אף תורה בעל פה כתובה כמו התורה שבכתב ואילו בזמן מתן הלוחות האחרונים הבדיל רבש"ע בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה, שזו לא נכתבה אלא נמסרה למשה בעל פה ואחר כך מדור לדור. ר' יוסף דוד הביא הרבה ראיות לכך ואחת מהן ממסכת גיטין (ס ע"ב): "אמר רבי יוחנן: לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר: 'כי על פי הדברים האלה קרתי אתך ברית ואת ישראל' (שמות לד, כז).

פסוק זה מפרשת כי-תשא נאמר אחרי מתן הלוחות האחרונים והוא מלמדנו, שעמהם ניתנה תורה שבעל פה. "על פי הדברים האלה כרתי ברית" היינו תורה שבעל פה.

ועוד ראינו ממסכת נדרים (לח ע"א): "כתב לך את הדברים האלה" (שמות לד, כז) – אמר רבי יוסי בן רבי חנינא: לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר 'כתב לך' וכתוב 'פסל לך' (שם לד, א) – מה פסילתן שלך אף כתבן שלך – ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל".

הגמרא מסבירה שכוונתו לפלפול בעלמא – ומפרש רש"י: "להבין דבר מתוך דבר – הוא שניתנה למשה ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל" – היינו תורה שבעל פה, המסבירה עומקה של תורה, נמסרה באופן אישי ממשה ליהושע ומדור לדור.

בלבד, או האותיות השחורות שבתורה בלבד, קדושים קדושת הגוף (חלוקים בכך הרמב"ן ובעל המאור).

לאמור: אילו לא נשברו הלוחות הראשונים ולא ניתנו האחרונים, לא היתה קדושת ישראל נובעת מתוך פנימיות נשמתו וממהותו הרוחנית, אלא מהיותו שומר התורה ומועיל לה על ידי שמחזיק אותה בארון הקודש ונוהג בה כבוד. התורה לא היתה משמשת אלא כמתווכת בין הקב"ה וישראל. ישראל היה עומד בקדושתו רק כל זמן שהוא מגן על התורה, מכבד אותה וחולק לה כבוד. לפיכך, משחטא ישראל ובגד בה, אין לתורה שום תועלת הימנו ולכן נחשב כמנוול בקדשים המוציא את אישיותו לחולין. אין לקדושת דמים שום קיום אם מחללים אותה; היא יוצאת לחולין מחמת מעילה.

אבל לאושרנו ניתנה לנו גם תורה שבעל פה וקדושת ישראל נהייתה לקדושת הגוף. ישראל קדוש מפני שישנה זהות בינו ובין התורה, מפני שישראל עצמו תורה והתורה עצמה ישראל.

על מה נכתבה תורה שבעל פה, היכן נאגרה ונאספה? על מוחו ולבו של היהודי, בזכרוננו, במחשבתו, ברגשותיו ובתחושותיו. היהודי הוא הקלף, הדיו וגם האותיות – וכל אלה אינם קרים כרגיל אלא תוססים ורותחים. הקלף אינו סתם נייר אלא לב רגיש, נשמה מעולפת, אישיות רוחנית חיונית. הקדושה היא פנימית, מקורית ועצמאית. אורייתא וישראל – חד הם. התורה שבעל פה אינה בארון הקודש, אלא בארון הברית החבוי במסתרי הנשמה הישראלית.

כל זה אינו יכול לצאת לחולין על ידי פדיון או מחמת מעילה. ישראל אף על פי שחטא נשאר בקדושתו, מפני שבמוחו ובזכרוננו ובתוך נשמתו חבויות רבבות אותיות ותגים של מסורת ישראל: קטעי תפילה, זיכרו של מועד, של אהבת ה' ואהבת ישראל, הדים של רעיון תורתי. אישיותו חדורה מחשבה ורגש, שהם חלק מאהבת הבורא. אמנם כן, החוטא חילל הרבה מהקדושה, אך נשאר בו ניצוץ אלקי שלעולם לא ייצא לחולין. תורה שבעל פה איחדה את היהודי עם בורא העולם. קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל – חד הם. השכינה שורה בכל אדם מישראל, ושכינה לעולם אינה בטלה.

הרמב"ם פוסק (בהלכות בית הבחירה י, טז), כי קדושת יהושע בטלה עם חורבן הארץ, בעוד קדושת המקדש נשארה בתוקפה גם לאחר החורבן. וזאת מפני "שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה".

אותו דבר עצמו אפשר לומר בעניין קדושת ישראל הנובעת מתורה שבעל פה ובעניין קדושה זו אילו היתה נובעת מתורה שבכתב בלבד. במקרה האחרון היתה קדושת ישראל תלויה בהתנהגות היחיד והאומה. כל עוד היחיד או האומה הם בגדר של כובשים את יצרם, כל זמן שהיחיד או האומה מתנהגים על פי התורה, היה חטא מפקיע את הקדושה, והמעילה היתה מוציאה את היהודי לחולין.

אולם קדושת ישראל יונקת ונובעת גם מתורה שבעל פה ממקור הקדושה. מנשמתו של היהודי. שהרי "והשמותי את מקדשיכם": אפילו ששוממין – בקדושתם הם עומדין. לכן אף אם חטא ישראל ונסוג מיעודן ושם מקדשו שבמסתרי נשמתו – השכינה לא הסתלקה ממנו. כנסת ישראל מתעטפת בצערה ויגונה, ויושבת על חורבותיה ובוכיה על מקדשה השומם – והשכינה חוזרת אליה.

בזכות התורה ביחד עם מאמרה ומחשבתה, שהם תורה שבעל פה, מגיע כנסת ישראל למדרגת הדבקות בה' – "ולדבקה בו". לכן אומרת הגמרא במסכת תענית: "בשלמא יום הכיפורים – יום סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות אחרונות" – יום הכיפורים הוא היום שבו ניתנה תורה שבעל פה; קדושת ישראל, שהיתה עד אז בבחינת קדושת דמים, נהיתה בו לקדושת הגוף. רבש"ע השרה את שכינתו בנשמת היהודי. סליחה ומחילה התעלו אל המדרגה של "לפני ה' תטהרו". לא זו בלבד שבורא העולם מכפר עוונות לאחר שהחוטא טיהר עצמו מחטאיו, אלא הוא אף מסייע לו לטהר את עצמו – "לפני ה' תטהרו".

✓ אכן יום הכיפורים הוא חגה של תורה שבעל פה. לפיכך לא ייפלא הדבר, שסדר עבודתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים בבית המקדש ובקודש הקדשים לסליחה ומחילה לכל ישראל, קבוע על פי מסורת תורה שבעל פה ובכך מודגש ומתגלה כוחה. זו שנמסרה הלכה למשה מסיני וקבעה, שחמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ושמוציא כף ומחתה מקדש הקדשים אחר טבילתו הרביעית. הפשט של תורה שבכתב הוא על פי ההלכה שבתורה שבעל פה ובלעדיה לא תיכון עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

10. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ל/ב

ט"ו באב וכיום הכפורים. ... ואע"ג דעל פי השכל אין ראוי לעשות עסק זה ביום הכפורים, עם כל זה לא ביטלו חכמים מנהג זה ביום הכפורים, משום חשוב מצות הנישואין, וגם להודיע כמה גדולה ויקרה היא, דאפילו ביום קדוש כזה פונים לדבר זה להתעסק בו:

11. שערים מצויינים בהלכה

ומכל זה מבואר דיש לשמוח ביוה"כ, ועל יסוד זה נוהגין לנגן הפיוטים בניגונים המשמחים, וכן נוהגין לברך איש את רעהו בברכת יום טוב. אמנם במס' סופרים (פ"ט ה"ו) איתא, שאין מזכירין ביוה"כ לא מועד ולא שמחה, שאין שמחה בלא אכילה [ע"י במס' מו"ק (ט)]. שאין שמחה בלא אכילה ושתייה. אבל כשאלתות (חיי שרה שאילתא טו) איתא, דר"ה ויוה"כ אית בהו שמחה כרגלים. ועי'

יום שנתנו בו לוחות אחרונות. ע"י ברשב"ם שחושב החשבון, ובסוף דבריו כתב, בעשרה בתשרי הוא יוה"כ נתרצה המקום "בשמחה" לישראל, ואותו היום ירד משה והלוחות בידו. וכ"כ רש"י עה"כ (תשא לג-יא) "ושב אל המחנה", בעשרה בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה וכלב שלם, וא"ל למשה "סלחתי", ומסר לו לוחות האחרונות. וכ"כ רש"י עה"פ עה"כ (עקב ט-יח) "ואתנפל לפני ה' בראשונה" בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה, וא"ל למשה "סלחתי כדברך", לכך הוקבע למחילה ולסליחה כו'.

12. מהרש"א על בבא בתרא דף קכא/א

גמ' יום שהותרו השבטים לבא כו'. יש לדקדק מה שמחה היה להן כשהותר להם הסבת נחלה אם הוא טוב לזה השבט שתוסיף לו נחלה הוא רע לשני שתגרע נחלתו כמו שטענו בני יוסף ואם יהיה היובל וגו' ונוספה נחלתו וגו' ומנחלת מטה אבותינו יגרע וי"ל דלהאי טעמא ניהא דקאמר שבהן בנות ישראל יוצאת כו' דלבנות ישראל ודאי הוא דהיה להן שמחה כשהותר שהנקבות יגרעו מהזכרים ע"י שלא תסוב נחלה שהאיש שיש לו נחלה היה רשאי לישא אשה משבט אחר והאשה לא היה לה רשות אם היה לה נחלה לישא איש משבט אחר עד שהותרו ...

13. גבורת ארי על תענית דף ל/ב

יום שהותרו השבטים לבא זה בזה, בפרק ח' דבבא בתרא (קכא, א) פירש רשב"ם (בד"ה לבא זה בזה) שפסק אותו הדור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה, וקשה לי שמחה מה זו עושה הא דבר זה אינו אלא לדור באי הארץ בלבד, והרי אפילו בנותיהם שנולדו להם אחר ביאת הארץ אפילו בחיי אבותם הותר להם להנשא לשבט אחר והדור של באי הארץ נאסר להם כל ימיהם לעולם לבת יורשת להנשא לשבט אחר, ואין זה איסור החזר להיתר לעשות יום טוב על זה אלא למאן דאיתסר עומד באיסורו לעולם ולמאן דשרי מעולם לא איתסר ליה כלל ודבר זה לא נאסר כלל אם פסק אותו דור או אם לא פסק להיפך, ושנעשה מיתת אביהם ליום טוב מה טיבה, ועוד וכי דור של באי הארץ היה להם זמן קבוע למות כמו דור המדבר שהיה להם יום קבוע למות כדאמרין בסמוך ודוחק לומר שהאחרון מבאי הארץ מת בט"ו באב. ועוד קשה לי לפירוש זה נראה כשמחים על איד אבותם לעשות יום טוב ביום שכלו, ולא דמי להא דכלו מתי מדבר דהתם היום טוב על ביטול הגזירה או על יחוד הדיבור למשה שחזר כאשר תמו מתי מדבר אבל על שתמו וירשו הם את הארץ לא עשו יום טוב, דאף על פי שהרבה מצות תלוין בארץ ומפני זה נתאוה משה רבינו השלום ליכנס לארץ כדאיתא בסוף פרק קמא דסוטה (יד, א) כל שכן היתר הסבת נחלה להנשא לאחד מן השבטים דאין כאן לא דררא דמצוה ולא הנאה יתירה דהא אפשר להנשא לאחד ממטה אבותם ואין ראוי לשמחה ויום טוב. אבל הדבר היותר נראה שביום חמשה עשר באב נתחדש להם דרוש זה דדרוש שלא ינהוג דין זה אלא בדור הזה, וכהאי גוונא מצינו במדרש רות שא"ל בועז לרות אילו באתה קודם לא היו מקבלים אותך שעדיין לא נתחדשה הלכה זו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ושמע מינה דלאו כל פירושי התורה קיבלו מפי משה והכי נמי דכוותיה:

14. תוספות רי"ד מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

(יז) מאי דרוש זה הדבר פי' לא שהם דרשו מה שלא קיבלו ממשה אלא ממשה קיבלו כן ולא רצו לפרסם את הדבר לרבים שלא יפקפקו בציווי עד שיתיישבו בנחלותיהן ואחר שנתיישבו בנחלותיהן ופרסמו הדבר ברבים שזה הציווי לא היה אלא לאותו הדור בלבד עשו אותו יו"ט:

15. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

ב] רד"ה לבא זה בזה - שהותרו הסבת נחלה שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה - הטורי אבן [תענית כו ב] מבאר שכך היתה קבלה בידם שבט"ו באב פסק אותו דור. הטו"א [תענית ל ב] מקשה שלדור זה נאסר לעולם, ולדור הבא הותר בחיי אבותיהם, וא"כ אין זה איסור שהותר ביום זה, ומה שייך לעשות ביום זה יום טוב, וכי מיתת אביהם נהפך ליום שמחה. מיהו מהרש"ם משמע שכל זמן שנשאר בחיים מישוה מהדור הראשון, נשאר האיסור גם על הבנים. רש"י בתענית [ל ב] מפרש שעמדו [חכמי ישראל] והתירו דבר זה [ששבטים יהיו מותרים לבא זה בזה] ביום ט"ו באב. וכן מפרש הרש"ש אצלנו.

16. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קכא/א

יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל מאי דרוש ממנו ולא מבנינו. אני תמה כיון שאין משמעות אלא מהם, כל אחד ואחד בעצמו נדר ובנו מותר, ומאי יום שהותר לבא בקהל, היום הראשון שנולדה בת לבנים הותר לאותה הבת ועדיין אסור בכולן, ומשמע דלשון בני אדם בנדרים כולוהו כהדדי מתנן ועד שכלו אותו דור נאסרו לבא בהן, ויום שכלו הותרו בכולן ועשאוהו יום טוב:

17. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א

בגמ': יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל. בשפתי צדיק (על ט"ו באב) כותב שהטעם ליו"ט שהותרו שבט בנימין לבא בקהל, אף שהיה להם טעם על מה שנאסר בתחילה, מכל מקום עכשיו הותרו, משמע שהשיגו באותו יום דעת גדולה יותר ממקודם, וראו שיותר טוב לקרב אותם, אף שמתחילה היה נדמה להם שהתרחקות טוב יותר. מכל מקום כשבאו

לדעת השלימות ראו שטוב לקרב אותם. וזה היה היו"ט שזכו לדעת השלימה, והעיקר הוא אהבת ישראל וזה מקור הגאולה. וכמו שכתוב "גלה עמי מבלי דעת", שכל עיקר הגלות היה זה שניטל מהם הדעת, וכשזכו לדעת יזכו לגאולה גם כן.

ובגמרא איתא חד מאן דאמר אשכח' לאלהיו אמר ליה מה עביד קוב"ה, אמר ליה אמר שמעתתא מפי כולהו תנאי מלבד מפי ר' מאיר משום שלמד תורה מאחר. אמר ליה ר' מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק, אמר ליה השתא אמר הקדוש ברוך הוא מאיר בני כך הוא אומר (חגיגה טו ב)

ואומר השפתי צדיק, שאף שהיה גלוי וידוע לפניו יתברך כך, מכל מקום הוצרך שהמאמר יצא מפי תלמיד חכם שבעוה"ז, ואז נעשה כך בעולם העליון. כך היה גם בענין שבט בנימין שהיה כן הרצון למעלה אך נצרך ב"ד שלמטה לדרוש לקרבם עכ"ל.

18. תוספות מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד א ד"ה יום שכלו
יום שכלו בו מתי מדבר - ... ונראה לר"ת (ו) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזירה ונשארו מהן ט"ו אלף ...

19. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קכא
(שסח) יום שכלו בו מתי מדבר, ופירשו בתוס', דמשו"ה לא שרתה שכינה עד ט"ו באב משום אבילות, והוא חידוש גדול, דהא שבעת ימי אבילות אינו אלא מדרבנן, וכבר נהגו בזה בדור המדבר:

20. רבנו בחיי על דברים פרק ב פסוק טז
ומה שלא נתיחד עמו מיד כשכלתה הגזירה בעשירי, לפי שהיה מתאבל משה על הגזירה שבעה ימים מן הט' עד ט"ו, ואין הנבואה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, ומטעם זה לא נתיחד עמו עד ט"ו, ומעתה יהיו הכל שמחים כאחד, משה ובני ישראל. ולכך לא מצינו לשון וידבר מששלח משה מרגלים עד כאן אלא לשון ויאמר, לפי שלא התנבא מתוך אספקלריא המאירה. ובכאן גילו לנו חכמי האמת מעלת לשון וידבר על לשון ויאמר, ומזה אמרו וידבר ה' אלי, אלי היה הדיבור, כלומר עכשיו בדיבור ולא קודם לכן אלא באמירה. ומזה בתין דבר ירמיה שאמר (ירמיה א, 1) ואומר אהה ה' אלהים הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי, יאמר שלא השיג מעלת הדיבור שהוא אספקלריא המאירה אלא אספקלריא שאינה מאירה, ולכך הזכיר אחר שם אל"ף דל"ת, יו"ד ה"א אחריו, שהיא אספקלריא שאינה מאירה, מדת הדין שבה הרחמים, והיא השגת הנביאים כולן, ולכך סמך לו מיד ויאמר ה' אלי (שם פסוק ז):

21. גבורת ארי על תענית דף ל/ב
לא היה דיבור עם משה, פירש רש"י ביחוד וחובה ואע"ג דמיקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר, ויש מפרשים לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה גימגום, והרשב"ם פירש שם שלא היה דיבור פה אל פה אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה קרח שהיה אח"כ לא היה אלא על ידי מלאך או באורים ותומים, ואני אומר חלילה לומר כן שנבואת משה היה באיזה פעם ע"י מלאך או ע"י אורים ותומים או בחזיון לילה:

=====

22. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קכא/ב
יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו הטוב והמטיב. מצינו במדרש איכה כרם גדול היה לאדרינוס המלך מהלך י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריה לצפורה והקיפיה מהרוגי ביתר מלא קומה ופשוט ידים ולא הבאישו ולא הסריחו ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמדה למלכות אחרת ונגזרה עליהם קבורה, אמר ר' חנינא יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו חכמים הטוב והמטיב בברכת המזון, ולמדנו מכאן טעם הדבר למה תקנו אותם בברכת המזון על היין ולא תקנוה בתפלה משום מעשה כרמו של אדרינוס זכר לדבר:

23. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב
יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו הטוב והמטיב. ואומרים קצת רבותינו ז"ל כי לכך תקנוה בבהמ"ז מפני מעשה הכרם שאמרו באיכה רבתי כרם גדול היה לאדרינוס קיסר מהלך י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריה לצפורה והקיפיה מהרוגי ביתר מלא קומה ופשוט ידים ולא הבאישו ולא הסריחו ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמדה למלכות אחרת וגזר עליהם שיקברו, אמר רבי חנינא יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו הטוב והמטיב על היין בברכת המזון משום מעשה של אדרינוס קיסר זכר לדבר, ויש מרבותינו אומרים כי לפי שבברכת המזון קבעו בו ענינים של הודאה על הארץ הטובה ועל מלכות בית דוד והיה זה הנס חשוב להם מאד קבעוהו עמהם לברך עליו בנפש שבעה ובלב שמח.

24. ספר שולחן של ארבע - השער הראשון

שנוי יין צריך לברך שאע"פ שברך על היין בפה"ג כשבא לשותות תחלה חייב לברך על שנוי יין זה וברכה זו היא ברכת הטוב והמטיב. ומה שאמרו כן בשנוי יין ולא בשינוי פת או בשאר דברים יש בזה הרבה טעמים, האחד שעיקר השמחה בסעודה אינה אלא ביין ודרך המלכים לשנות יין ולא לשנות פת וישראל בני מלכים הם, והשני שכל שלחן שמביאין עליו יין על יין אינו אלא רבוי שמחה, ויצטרך אדם שלא להרבות שמחה בעולם הזה יותר מדאי כמו שנאמר (תהלים קט) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה דרשו רז"ל (ברכות פ"ה דף לב) אימתי ימלא שחוק פינו בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, ופסוק מלא הוא (תהלים קא) וגילו ברעדה ואמרו במקום גילה שם תהא רעדה. פי' אפי' במקום גילה ושמחה של מצוה שם תצטרך שתהא רעדה ושתזכור איך העולם עלול אצל יצה"ר ונכשל אחריו כדי שלא יכשל מתוך השמחה, ולפיכך יש מנהג בקצת קהלות ישראל במקום השמחות וסעודות של מצוה לשבר שם כלי זכוכית ואישי ענבים להעציב השמחים ושתתערב עם השמחה רעדה, ואין לך שמחה גדולה כשמחת התורה לישראל בהר סיני במעמד הקדוש שכתוב עליו כמחולת המתנים וכבר ידעת כי שם נשתברו הלוחות, ואם תשכיל ותשא עיניך למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ תמצא בהקב"ה בשמחתו של עולם (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, וסוף השמחה מצד המין האנושי בשגם הוא בשר מה כתיב ביה (בראשית ו) וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. גם במשכן שהיה דוגמת העולם ביום שמיני של מלואים שהיו ראש חדש ניסן ואותו היום לא היה כמוהו במעלת השמחה לפי שנצטרפו שם עשר מעלות עצומות כענין שאמרו חז"ל אותו היום נטל עשר עטרות, כבר ידעת מה שקרה בו וסוף השמחה מה הגיע אליה, בו ביום מתו נדב ואביהוא שלא היו בישראל כמותם אחר משה ואהרן. וזה שאמר הכתוב (שמות כד) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, והנה על שמחת העוה"ז אמר קהלת (קהלת ב) לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה. וביאור הדבר מפני שהשמחה והעצבון אחים סמוכים זל"ז כסמיכות היום והלילה, וכשם שאדם בטוח ביום שתבא הלילה אחריו וכן בטוח בלילה שיבא היום אחריו כן הוא בטוח שתבא השמחה אחר העצבון וכן העצבון אחר השמחה, וכן אמר (משלי יד) גם בשחוק יכאב לב ואחריתה שמחה תוגה, לבאר על העצבון אחר השמחה, ואמר (שם יג) ככל עצב יהיה מותר, לבאר על השמחה אחר העצבון, נמצאת למד כי שמחת העוה"ז אין לה שלימות כלל אמנם כל טובו ושלותו הבל ורעות רוח וכל כבודו לכלימה וציץ נובל צבי תפארתו, שהרי בשעה שתקותו של אדם חזקה בשמחתו הרי פוסקת עוממת והולכת, וע"כ תקנו לברך על שנוי היין הטוב והמטיב שהיא הברכה שתקנו על הרוגי ביתר כשנתנו לקבורה, ובאור זה הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה. וכל זה כדי להעציב את האדם הקרוץ מחומר והמורכב מן היסודות הטבעיים שהם גופים מתים המשוקע בחושי תאוותיו ושיחזור רבוי שמחתו לדרך המצוה:

25. רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן קעה סעיף א

[שו"ע] הטוב והמטיב. רבינו בחיי בס' כד הקמת אות ס' כ' ומפני שחייב למעט בשמחת עולם תקנו חכמינו ז"ל לברך על שינוי היין הטוב והמטיב דהרי במקום שמשנים היינות אין ספק שיש שם רבוי שמחה. וכדי למעט השמחה ההיא לזה תקנו הטוב והמטיב שהוא ברכת האבל והוא שתקנה ביבנה על הרוגי ביתר:

26. צרור המור במדבר פרשת מטות

ראשי המטות. איש כי ידור נדר לה'. לפי שכתב למעלה אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם. ונראה שהנדרים נזכרים במקום אחר וזה לא מצאנוהו. לזה סמך מיד ענין הנדרים ואמר איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו. וכן אשה כי תדור נדר לה'. ופירש כאן כל דיני הנדרים. והנכון שסמך פרשה זו לכאן. לפי שלמעלה כתב ענין המועדים כולם. וחתם בחג הסוכות שיש בו שמחה יתירה מבכל המועדים. לפי שהוא חג האסיף. וידוע כי מתוך השמחה והאכילה אדם טועה לפי שיצרו מתגבר עליו. כמוזכר באיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה והשמחה והעלה עולות כי אמר איוב אולי חטאו בני. עד שלזה הטעם החכמים הראשונים היו משברים כלי זכוכית יפים בסעודות כדי שיתעצבו האנשים וייראו את ה'. ואמרו וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה. ולזה הטעם בעצמו תקנו בשנוי היין הטוב והמטיב ולא בשינוי הפת. דלא כהראב"ד ז"ל שכתב שעל שינוי הפת אומרים ג"כ הטוב והמטיב. לפי שידוע שהיין בוגד וזונת יין ותירוש יקח לב. ולפי שבשמחת היין יתפתו בני האדם לעצת נחש הנחשת. צותה התורה כי בכל מקום שיש בו שינוי היין שיש בו ריבוי שמחה. שיאמרו הטוב והמטיב. בענין שיזכרו האנשים ויאמרו על מה נתקנה ברכה זו. ויאמרו להם על הרוגי ביתר שהיו חסידים גדולים ונהרגו כמה אלפים מהם עד שגדרו הכרמים בהם. ועשה השם עמהם נס שלא הסריחו ושניתנו לקבורה. וזהו הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה. ואז יאמרו בלבם ברוך דיין האמת. איך נהרגו חסידים אלו ושפכו דמם כמים וזבלו בהם הכרמים ושמום גדר לכרמים. מה יעשו אזובי קיר. ומתוך זה יתעצבו אל לבם וישובו אל ה' ולא יחטאו בריבוי השמחה והיין. וכן צריך לכל אדם לעשות ולשמור נפשו מהשמחות כאמרו טוב לכת אל בית אבל וגו'. ולפי שיצר לב

האדם רע מנעוריו ואולי לא יועיל כל זה. ויצרו יועצו לחטוא ושילך אחר התאוות. התיקון לזה הוא שידור נדר לה'. ויאמר כה יעשה לי אלקים אם אעשה דבר זה או אם אוכל או אשתה דבר זה. וזה שאמר בכוזרי ח' שכבי עד הבקר. ואמרו חכמים ז"ל למי נשבע ליצרו נשבע. וכן אמרו נשבע להרע ולא ימיר לסגף עצמו בתעניות ולא ימיר. וזהו נדרים סייג לפרישות. ולכן אחר שכתב ענין המועדים והשמחות. כתב מיד ענין הנדרים. להורות שאם יתגאה יצרו עליו שיקפוץ בשבועה וידור נדר ויאסור איסר על נפשו. וישם רסן בלחיו בשבועה בענין שלא יחטא. וזה לא בלבד בדברים האסורים ובמותרות. אלא אפילו בדברים המותרים יש לאסור נפשו. כאומרם קדש עצמך במותר לך. בענין שבזה לא יחטא דברים האסורים. כאמרו תמוך אשורי במעגלותיך. בענין שבזה לא ימוטו פעמיוך חוץ ממעגלותיך:

27. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב

א] רד"ה לא היה דיבור עם משה - פה אל פה כבתחילה אבל אם הוצרכו לדיבור וכו' היה מדבר ע"י מלאך או באורים ותומים - רש"י [תענית ל ב] מפרש לא היה דיבור עם משה ביחוד וחיבה, וי"מ שלא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה גמגום [כוונת רש"י שפירוש הי"מ מגומגום].

28. מהרש"א על בבא בתרא דף קכא/ב

יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה כו'. יש לנו לשמוח על קבורתם כמ"ש הרא"ש דאיתא בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתיד לחזור עד שיבא בן דוד ולכך סמכוה אצל בונה ירושלים עכ"ל ואמר הטוב שלא כו' הטוב משמע שהוא עושה טוב והיינו שלא הסריחו והמטיב משמע שהוא מטיב ע"י אחרים דהיינו שנתנו לקבורה ע"י אחרים שבתחלה גזרו מלכות רשעה שלא יקברו עד שעמד מלכות אחרת ונתן הקב"ה בלבו שינתנו לקבורה ובתוספות סוף פ"ב דתענית כתבו דמ"ה תקנו נמי יותר על היין הטוב והמטיב כו' לפי שהיה בכרם כו' והוא במדרש איכה רבתי עכ"ל ע"ש:

29. רשב"ם בבא בתרא דף קכא/ב

מניסן ועד ט"ו באב - היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוות ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אומר שבו כלה זמן קציצה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת **ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת:**

30. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב

ב] רבה ור' יוסף דאמרי תרוייהו יום שפוסקים בו לכרות עצים למערכה - מבאר ר' גרשום ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצים המערכה היו מתבטלים בתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמכאן ואילך היו עסוקים בתורה.

31. נמוקי יוסף על הרי"ף בבא בתרא דף נג/ב

מאן דלא מוסיף יסף. שימות בחצי ימיו כמו [אסתר ט] וזכרם לא יסוף מזרעם כתבתי זה לשני תועלות היוצאים להיות זריו **להתחיל ולקבוע תלמודו בלילות** אלו להביא עליו ברכה ולא קללה **וגם שהוא מנהג לשמוח בענין מצוה עד שכשהשלימה עושיין שמחה ומשתה וי"ט:**

32. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמז:כו

הגה: כשמסיים מסכת, מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה. (נ"י פ' יש נוהלין ומימרא דאביי פ' כל כתבי)

- **ביאור הגר"א (שם):[עו]** (ליקוט) כשמסיים מס' כו'. כמ"ש בב"ב קכ"א ב' וערשב"ם שם ד"ה מניסן כו' לפי שבאותו יום כו' ועבא"ח סי' תרס"ט בהג"ה ובהג"א סוף סוכה (ע"כ):

- **שערים מצויינים בהלכה**

ונראה דהא דיש נוהגין לעשות סעודה באסרו חג אחר פסח וסוכות, משום דמשלימין מצוה גדולה כאכילת מצה ושיבת סוכה וד' מינים, משא"כ אחר שבועות שאין בו מצוה מיוחדת.

33. אילת השחר מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב

שאינו מוסיף יסיף. דכשאינו מוסיף ללמוד בלילה מט"ו באב והלאה נענש במיתה, יש לעיין מה נפק"מ אם זה יום או לילה, הא חייב ללמוד בין ביום בין בלילה.
ואף על פי שיש מי שסוברים דבלילה עדיף כמו שמשמע ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ג הי"ג) דאין רנה של תורה אלא בלילה, ובאמת בעירובין (דף ס"ה ע"א) פליגי אמוראי מה עדיף, מ"מ לא מסתבר דאם מחליף ולומד בזמן יום במקום לילה עובר איסור וחייב עבור זה מיתה.
ועי' בגיטין (ס' ע"ב) דמשמע דאם לא הספיק אדם ללמוד ביום שילם זה בלילה, אבל לכתחילה הי' לומד יותר ביום.

34. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף קכא/ב

תקבריה אמיה. ... יובן בס"ד בשבח האשה כתיב [משלי ל"א ט"ו], ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, וזה שלא ראה והביט בשבח הכתוב באמו, לעשות כזאת בעסק הנפשיי שהוא לימוד התורה ללמוד בלילה, דוגמת אמו שהיא עושה מלאכתה בלילה, לכך תקבריה אמיה. ועוד נראה בס"ד שהאדם בהיותו בבטן בא מלאך ומלמדו תורה ביום ובלילה, דאין הפרש שם בין יום לבין לילה, על כן זה שרצה לפרוש מן התורה בלילה תקבריה אמיה שהיה לומד תורה בבטנה בלילה, ולימוד זה של הבטן, הוא קאי על כח הנפש הרוחני שהוא שורה וחונה על העובר בהיותו בבטן אמו. או זה שלא למד תורה בלילה תקבריה אמיה קודם זמנו, כדי שיחזור בגלגול להשלים שנותיו, ואז בעל כרחו תלמוד נפשו תורה בהריון בהיותו בבטן אמו גם בלילה:

35. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב

ד' תד"ה שבעה וכו' האי תנא סבר דאליהו לא הוי פנחס וכו' - כתב הריטב"א ד"ה דהאי תנא לא סבר שחנוך זה מטטרון [שר הפנים]. דא"כ ליתני שנים קפלו את העולם, כי חנוך ראה את אדם ועדיין קיים. וי"א דאפ' תימא חנוך זה מטטרון, כיון שנסתלק מהעולם לגמרי לא חשיב ליה, וחשיב את אליהו משום שעדיין קיים ומתגלה בעולם.

36. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קכא/ב

אחיה השילוני ראה את עמרם. סבר לה כמ"ד אליהו לאו היינו פנחס דאי היינו פנחס לימא בהדיא פנחס ראה את משה ומשה ראה את עמרם, וסבירא ליה נמי דסרח בת אשר מתה דאי לא מתה הרי ראתה את יעקב, כך שמעתי, והרב ז"ל כתב דסבירא ליה נמי חנוך לאו היינו מטטרון דאי הכי שנים קפלו, ולא נהירא דכמאן דמתו דמי שהרי נסתלקו, אבל אליהו מצוי בעולם ועם הראויין לו:

37. יד דוד מסכת בבא בתרא דף קכא עמוד ב

לא נגזרה גזירה על שבטו של לוי. יש לעיין אם שבטו של לוי חטאו ג"כ במרגלים או לא, דאע"ג דלא היו מרגלים משבט לוי, מ"מ אפשר אח"כ היו בכלל שאר ישראל שהתלוננו, והא דבאמת לא נענשו, דכבר כתב רש"י בפרשת שלח דנענשו גם בעון העגל, ומשמע דבעון מרגלים לחוד לא היו נענשים, וא"כ שבט לוי שלא חטאו בעגל להכי לא נענשו, דאי ס"ד שלא חטאו במרגלים, א"כ מאי איצטריך הכתוב לאשמעינן שלא נענשו הלויים, כי מה"ת יענשו כיון שלא חטאו. אמנם י"ל דלעולם לא חטאו במרגלים, וקרא לאו יתורא הוא, דאי הוה אמר סתם לכל מספרכם הוה גזירה כוללת אף לפחות מבין עשרים, ולהכי הוצרך לומר מבין עשרים שנה ומעלה, וממילא ידעינן דשבטו של לוי לא הי' בכלל, וגם ממילא ידעינן שלא חטאו. ועיין בארוכה במנחת בכורים [מט ע"א] שהאריך בזה.

38. שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן צח

בעי ר' חנני' יש תחומין למעלה מיו"ד

ותו דהרי נהגו עלמא במילה לאמור זה כסא של אלי' זכור לטוב וגם מתפללים המוהלים שיעמוד אלי' על ימינם לסמכם וזה אומר' אותו אפי' בשבת ולשמעת' הרי א"א לבוא בשבת משום ספק תחומין למעלה מיו"ד ובטש"ע או"ח דמשו"ה מזכיר פיוטי' שיש בהם אלי' במוצאי שבת משום שלא הי' אפשר לו לבוא לא בע"ש ולא בשבת מפני תחומין וגם בפרמ"ג הנ"ל תמה גם במיו"ט לימא מהאי טעמא ע"ש ותיקשי לכ"ע ממנהגינו בברית מילה בשבת וי"ט.

אבל האמת יורה דרכו כי מעולם לא עלה אלי' בגופו למעלה מיו"ד טפחים אך נפרדה נשמתו מגופו שם והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי שרת וגופו נתדקדק ושורה בג"ע התחתון בעוה"ז וביום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלז ואז הוא ככל אדם מחכמי ונביאי ישראל והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני או ממרע"ה אם הוא פנחס והוא יסמוך את חכמי ישראל ואז יש לו דין ככל בני ישראל וכן בכל פעם שמתגלה ומתראה בעוה"ז מלובש בגופו הזך אך כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז איננו מחויב במצות במתים חפשי כתיב ועוד שיורד ממטה למעלה לא שייך שם תחומין וכשמתגלה על אופן זה הרי הוא מלאך אעפ"י שלומד תורה ומגלה דינים אין לקבוע הלכה עפ"י דבריו דה"ל רק כמו חלום ורוח נבואה ואין משגיחי' בבת קול אך כשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי חכמי ישראל ותשבי יתרץ קו' ואיבעי' ואיליו תשמעון כי מי כמוהו מורה וכשראוהו רבב"ח בבה"ק של גוים וא"ל לאו כהן מר אז נתגלה בלבוש גופו דאנשמה בלא גוף לא שייך לשאול לא כהן מר והני שב שמעתתא אם אמרו אלי' ע"כ בלבוש גופו אומרן כדרכו לברר הלכה וא"כ בא מג"ע התחתון ע"פ שטח הקרקע לא מלמעלה למטה ושפיר היא מוכרח דאין תחומין ובא בקפיצה ושמור זה.

...

הרני נזיר ביום שבן דוד בא בו משמע דבן דוד בא מחוץ לתחום ואי יש תחומין למעלה א"א לבא בשבת וי"ט והקשה בטורי אבן למס' ר"ה דף י"א לר"י בניסן עתידין לגאול דכתיב ליל שמורים ולר"א בתשרי מגז"ש שופר שופר ביום ההוא יתקע בשופר גדול ע"ש משמע ביו"ט עצמו בליל שמורים למר ובר"ה למר וקשה אי יש תחומין למעלה מיו"ד איך אפשר ובאמת לר' יהושע אין הכרח שיבא הגואל בליל שמורים כמו דלא אתי מרע"ה בליל שמורים אלא היתה גמר נקמת מכות בכורות וכן איתא במדרש לע"ל תהי' מלחמת ומפלת עמלק בליל שמורים אבל ביאת משיח כבר קדמה אבל לר"א גז"ש דשופר וכתוב ובאו האובדים משמע בודאי ביום תקיעת שופר שהוא ר"ה יהי' זה קשה בודאי ואפי' לפמ"ש לעיל דאפשר לבא ביו"ט על מי גיחון שבירושלים דמן התורה אין איסור בנין ביו"ט למאן דאית לי' מתוך מ"מ הכא לר"א קיימינן דשמותי מתלמידי שמאי דלית לי' מתוך וגם הא דמגבן ע"ש בתוס' שבת צ"ה ע"א הנ"ל קשה כנ"ל. והנה בהא דביאת בן דוד צריך אני להוציא הוצעה /להציע הצעה/ א' והוא כמו שהי' משרע"ה שהי' הגואל הראשון נזדקקין שמנים שנה ולא ידע ולא הרגיש בעצמו שהוא יהי' גואל ישראל ואפי' כשאמר לו הקב"ה לך כי אשלחך אל פרעה מ"מ סירב ולא רצה לקבל על עצמו כן

יהי' אי"ה הגואל האחרון ומיום שחרב בהמ"ק מיד נולד א' הראוי' בצדקתו להיות גואל ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו ואז יערה עליו רוחו של משיח הטמון וגנוז למעלה עד בוא וכאשר מצינו בשאול אחר שנמשח באה עליו רוח ממשלה ורוח הקודש אשר מלפנים לא הרגיש בעצמו כן הי' בגואל הראשון וכן יהי' בגואל האחרון והצדיק הזה בעצמו אינו יודע ובעונותינו כי רבו כבר כמה וכמה מתו ולא זכינו שיערה עליהם רוחו של משיח גם כי הם ראוי' לכך אבל הדור לא הי' ראוי' אולם כשיגיע אי"ה יגלה אליו ה' כמו למשה בסנה וישלחהו או לישראל לבד או למלך א' כמו לפרעה לומר שלח עמי.

ולפי הוצעה זו קשה מאי פסקא דש"ס דבן דוד יבא מחוץ לתחום דלמא יתגלה באותה העיר שהב"ד או המלך דר שם ולא ילך חוץ לתחום כלל אבל באמת אין הדעת הנודר בנוזר אביאית בן דוד לבדו אלא איום פרסומו ...

והנה תוס' כ' לר"ת א"ש מה שמקשי' הא לא אתי משיח בן יוסף עדיין ועיין מהרש"א וכו' בפלתי סוף ק"י דתרי זמנים יש ובעתה או אחישנה והא דיש סדר לביאתו ותחילה בן יוסף ואח"כ בן דוד היינו בעתה אבל אחישנה אין סדר ואפשר שיבא היום אם בקולי וכו' בלא משיח בן יוסף ותינח לר"ת דנדרו הי' ליום שראוי' לבא וכל יום ראוי' לאחישנה ויבא בלי משיח בן יוסף אבל למאן דמפרש ביום שבן דוד בא ממש וע"כ לא נכנס לספק אחישנה שהוא מציאת רחוק רק בעתו וק' הא לא אתי' בן יוסף אלו דברי פלתי ודפח"ח...

ודע ענין בן יוסף הוא יען נחלקו מלכות בית דוד ומלך על עשרת השבטים מבני יוסף ונקראו בנביאי' בית יוסף ע"כ יעמוד מלך מיוסף וילחם מלחמת ה' וסופו נהרג במלחמה ומקבל בן דוד מלכות שלימה על כל ישראל כדכתי' והי' לעץ אחד בידי והריגתו של זה לכפר על חלוקות מלכות בית דוד. שאני התם דאמר קרא הנה אנכי שולח וגו' ז"ל הרמב"ם פ"ב ממלכים הלכה ב' יראה מפשוטו של נביאים שבתחילת ימות המשיח תהי' מלחמות גוג ומגוג וקודם מלחמות גוג ומגוג יעמיד נביאי ישראל להכין לבם שנאמר הנה אנכי שולח וגו' ויש מן החכמים שקודם ביאת משיח יבא אלי' וכו' עכ"ל ולפום רהיטא נראה דבריו סותרים בתחילה החליט שאלי' יבא לפני בא יום הגדול ואח"כ נראה כמסתפק וכאלו נחלקו בו חכמי ישראל וקשה מי יחלוק אמקרא מלא הנני שולח לכם את אלי' לפני בא יום הגדול ע"כ נלע"ד דיום הגדול והנורא איננו יום ביאת בן דוד אלא הוא יום לה' יום בא גוג על אדמת ישראל כדכתיב בהפטרה דסכות ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים ע"ש בפנים בקרא ותראה כי הוא יום הגדול והנורא ובוא אלי' לפני יום ההוא ואימתי יהי' מלחמות גוג ומגוג יהיה בתחילת ימות המשיח ולא ידענו אם יהיו באותו יום עצמו א"כ יבא אלי' יום לפני ביאת המשיח שהרי הוא בעצמו יום הגדול והנורא וכן ס"ל לסוגי' דשמעתן בהס"ד או אפשר שימלוך משיח זמן מה ואח"כ יהי' מלחמות גוג ומגוג ואז יבא אלי' אחר ביאת משיח לפני יום גוג וכן ס"ל לרמב"ם דלמסקנא חזר בו ש"ס ממאי דהוה ס"ד דאלי' בא לפני משיח כמ"ש כסף משנה ולח"מ פכ"ז מהלכות שבת ויבואר לקמן אי"ה והרי דברי רמב"ם מבוארים בעזה"י...